

מבגש

לעבודה חינוכית-סוציאלית

כרך ל"א • גיליון 56
תמוז תשפ"ג – יוני 2023

יוצא לאור על ידי:

אפשר
עמותה לפיתוח שירותי רווחה וחינוך

סקירת ספר

לראות את האור: התערבויות טיפוליות בילדים, נוער וצעירים באור שלום

עורכים: אור בורשטיין, סטייסי יהושע ונורית ירמיה

הוצאת אח [2022] (269 עמודים)

אמיתי המנחם

"אור שלום" הוא ארגון טיפולי לתועלת הציבור, ללא כוונת רווח, המטפל בכ-1500 ילדים, בני נוער וצעירים בישראל אשר הוצאו מבתיים על ידי רשויות הרווחה, עקב יתמות, עזובה, תפקוד הורי לקוי, הזנחה והתעללות. הראייה התאורטית והדרך הטיפולית בספר נרקמו לאורך ארבעה עשורי עבודה של מטפלים, מלווים ומדריכים. הוצאה לאור של אסופת מאמרים מקצועיים אינה מובנת מאליה, והיא מבטאת בגרות ובשלות של ארגון, המוכן לפרוש את משנתו לעיון, למידה וביקורת. עמדה זו עולה מדבריה של טלי חלף, מנכ"לית הארגון, שמתארת בפרק הפתיחה את ההיסטוריה של הארגון והשקפת עולמו. בפרקים הבאים נפרשות בהרחבה הראייה התאורטית והעשייה של "אור שלום", בארבעה נתיבים: מעונות משפחתיים, פנימיות טיפוליות, אומנה ותוכנית הבוגרים.

המאמרים נכתבו על ידי כותבים שונים, והאסופה כולה נערכה על ידי אור בורשטיין, סטייסי יהושע ונורית ירמיה. החסר הראשון, לטעמי, בולט מייד. אין כל פרטים על העורכים והכותבים. הקורא והסוקר אינם יודעים מיהם, ומהם מקצועם וניסיונם. במובן זה המאמרים מעט "יתומים" וחבל. היעדר פרטים ביוגרפיים מקצועיים על המשתתפים באסופה, כנהוג בכל כתב עת וספר, ובוודאי ערוך, מפתיעה ומעוררת תהייה. גם שנת הוצאתו אינה מופיעה. התחושה העולה מכך היא שחוויות החיים החסרות והפגועות של מטופלי "אור שלום" המופיעים בספר משתקפות בשייכות החסרה של כותבים המופיעים ללא ביוגרפיה מקצועית.

הפרק הראשון, שנכתב על ידי סטייסי יהושע, מציג את ארבעת היסודות התאורטיים שעליהם נסמכת העבודה הטיפולית ב"אור שלום": הגישה הפסיכואנליטית לענפיה, הטיפול הדיאלקטי-התנהגותי (DBT), שמדגיש את הוויסות הרגשי, את הקשיבות ואת עבודת הניגודים הגמישה שבין קבלה ובין שינוי של התנהגות ותיקופה; וכן הטיפול ממוקד הטראומה והעבודה במעגלים מערכתיים המשתפים את המשפחה, סביבת הילד והצוות המטפל.

לאחר פרק עיוני זה נפרשים השערים השונים. השער הראשון דן במעונות המשפחתיים, והוא כולל ארבעה מאמרים. טלי ששון וטלי גפן מציינות במאמר הראשון שתוכנית המעונות מונה כ-20 מסגרות חוץ-ביתיות ביישובים שונים ברחבי הארץ. כל מעון נועד לספק מענה טיפולי לכ-10-12 ילדים מתבגרים בסביבה טיפולית מכילה, לצד השתלבות בקהילה. כלומר המעונות הם מסגרת טיפולית בקהילה. בפרק השני מציגות אסתר במברגר ועדי וילנסקי, בליווי מקרה מפורט ומאיר עיניים, את מודל ה"הורות המשותפת". מודל זה משלב בין הצוותים של המעונות המשפחתיים להורים שילדיהם הוצאו מחזקתם ומדגים את המורכבות של הברית הטיפולית. במאמר השלישי מתארת ענת שריג שמואלי תהליך טיפולי מנקודת מבט פסיכואנליטית, שבו משתחזרת טראומה מוקדמת שלא נזכרה, אלא כאשר יוצגה ביחסי ההעברה הטיפוליים ובתוך נפשה של הפסיכולוגית המטפלת. התיאור עשיר ומרתק. במאמר האחרון בשער הזה מתארות שיר אלקלעי כהן, סוזי שרביט ואסתר במברגר טיפול דיאדי לאיחוי קרעי התקשרות.

השער הבא נפתח בהקדמה קצרה של אלי גמרא, שמציגה את הפנימיות הטיפוליות, המעניקות טיפול כוללני וטיפול במרחב החיים. המוסד הטיפולי מתוכנן מלכתחילה כבועה טיפולית מאורגנת ומחזיקה, ויונה אביעד מביאה דוגמאות טיפול החושפות את שבריריות הטיפולים ואת הפוטנציאל לחיזוק יצר ההישרדות ומולו גם את פוטנציאל ההרסנות המצויים בהם. במאמר הנוסף בשער הזה, של אור בורשטיין, מתואר תהליך בנייה של קשר טיפולי עם ילדים ובני נוער הסובלים מטרומה מורכבת ומאמון בין-אישי סדוק.

השער הבא עוסק באומנה, והוא כולל חמישה מאמרים. רונית אדלר וטלי חלף מציינות בפרק המבוא שתוכנית "אומנה במרכז" מטפלת מדי שנה בכ-900 ילדים. משפחות האומנה נבחרות בקפידה ומקבלות ליווי ותמיכה. ההורים האומנים ממלאים תפקיד מורכב: עליהם להיות גם הורים וגם דמויות טיפוליות שאמורות להכיל ביום-יום את השלכות הרקע הקשה והטראומטי של הילדים. קטי איש שלום מתארת במאמר השני טיפול בילד שנמצא באומנה ומצביעה על כך שהטיפול הוא כמגרש משחקים בין ההפנמות ההיסטוריות להפנמות האקטואליות. זהו תהליך איטי ואישי. דלית בינשטוק וזיוה גולן מתארות את ההתמודדות של הורי האומנה ואת תהליך הסיוע להם. טיפול דיאדי בטרומה מנקודת מבט של פסיכולוגיית העצמי מוצג על ידי דפנה סולומוניקה-לוי, שמתארת את גמישות התנועה בין מצבי עצמי בתוך ברית טיפולית אמפתית. במאמר האחרון בשער הזה, עופר מלול מציג תהליך עיבוד סיפור חיים של ילד באומנת קרובים, כלומר שלמשפחת האומנה יש קרבה משפחתית להורים הביולוגיים. עיבוד סיפור חיים אינו תהליך פשוט כשמדובר בטרומה, והשזירה של סיפורו של הילד בספור ההורים האומנים מצריכה עבודה רגישה וסבלנית.

השער הרביעי והאחרון בספר דן בתוכנית הבוגרים. לירון לוי הרשקוביץ, וקטור ברצלבסקי ויאיר מדליון מציינים בפרק המבוא שבוגרי האומנה, שחלק ניכר מהם חסרים עורך משפחתי תומך, נזקקים למעטפת מספיקה של עזרה, ליווי וסיוע, להסתגלות לחיים עצמאיים ולרכישת מיומנויות לקראתם. יאנה קדוש, גליה רן ורחל

גלי צינמון מתארות תהליכים של ייעוץ לקריירה לבוגרי השמה חוץ-ביתית ומביאות דוגמאות לכך, ואילו לירון לוי הרשקוביץ, נטע סיגל וניצן אביגיל כידרה מספרות על המנטורינג כליווי אישי לבוגרי ההשמה, קשר בין-אישי שמטרתו לעודד חירות ואוטונומיה אצל הצעירים. הפרק המסכם של הספר כולו נכתב על ידי העורכים, אור בורשטיין, סטייסי יהושע ונורית ירמיה, והוא מספק מבט-על קצר על תכניו והשקפות העולם הטיפוליות המיוצגות בו.

סקירת ספר, מטיבה, היא מבט תמציתי ומרוכז על תכנים. הסקירה הנוכחית היא דוגמה לזאת. המאמרים בספר עשירים מאוד מבחינות תאורטיות וקליניות וחושפים תיאורי מקרה רציניים, מרתקים ומושקעים. הספר מומלץ בחום לאנשי מקצוע שונים מעולם הטיפול.